

УДК 37.019.33-027.31:811.111]:373-056.2/.3

DOI: 10.15587/2519-4984.2025.346070

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Т. В. Сторчова

The article deals with the problem of organizing inclusive English language teaching in modern Ukrainian schools. It emphasizes that the number of students with special educational needs in inclusive classes in general secondary education institutions has increased significantly, which highlights the need to find new methodological approaches, forms, and means of teaching. At the same time, society places high demands on the level of English language proficiency as a key competence of the 21st century.

Particular attention is paid to the role of universal design in the organization of the educational process, the new edition of which (2024) guides teachers toward developing students' agency, reflexivity, strategic thinking, and ability to overcome cognitive, physical, and social barriers. It is noted that it is the alignment of learning goals and objectives with the individual needs of students with SEN that determines the effectiveness of English language learning.

The article also explores the possibility of combining universal design principles with modern artificial intelligence tools, which are rapidly entering educational practice. It presents the LUDIA (Universal Design for Learning + Artificial Intelligence) concept, which offers algorithmic ways to adapt and modify learning materials for students with SEN. It is emphasized that AI tools can perform an advisory function for teachers, helping them to quickly and efficiently find ways to overcome educational barriers and ensure the effective development of communicative competence in English.

The study resulted in the development of methodological recommendations for English teachers on lesson planning and organizing exercises in inclusive classrooms

Keywords: *inclusion, English language teaching, universal design concept, artificial intelligence*

How to cite:

Storchova, T. (2025). Innovative approaches to teaching english in an inclusive educational environment. ScienceRise: Pedagogical Education, 4 (65), 33–39. <http://doi.org/10.15587/2519-4984.2025.346070>

© The Author(s) 2025

This is an open access article under the Creative Commons CC BY license

1. Вступ

Україна як держава, яка в умовах воєнного стану 23 червня 2022 року отримала статус кандидата на членство в ЄС, має багато зобов'язань, що обумовлює низку важливих реформ в освіті на шляху її інтернаціоналізації. Одним із ціннісних напрямків розвитку проєвропейської української освіти стало посилення у запровадженні інклюзивного навчання в Україні, яке нині трактується як система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [1].

В Україні за останні п'ять років кількість учнів з особливими освітніми потребами (далі – ООП) в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти збільшилась майже удвічі. Відповідно до статистичних даних, представлених на сайті Міністерства освіти і науки України, кількість учнів з ООП у 2020/2021 навчальному році складала 25078, а кіль-

кість інклюзивних класів вимірювалась числом у 18681. За оперативними даними за 2024/2025 навчальний рік кількість учнів з ООП виросла до 47610 та інклюзивних класів - 33397 відповідно [2].

Ще одним актуальним завданням, яке має бути вирішене українським суспільством на шляху до членства у Європейському Союзі, є ефективне оволодіння англійською мовою громадянами. Переходу України до статусу кандидата на членство в ЄС передувала робота над оновленням низки документів, зокрема було удосконалено Державний стандарт базової середньої освіти [3], презентована концепція «Нова українська школа» (2016 р.) з переорієнтацією шкільної іншомовної освіти на компетентнісне спрямування навчального процесу. Державний стандарт базової середньої освіти передусім детерміновано соціально-економічним рівнем розвитку держави, що увідповіднено із осучасненим змістом, який водночас потребує нових підходів до викладання англійської мови із визначенням методів, форм, принципів і засобів оволодіння ним.

Отже, з одного боку ми бачимо зростання кількості учнів з ООП, з іншого – потреби суспільства щодо підвищення якості володіння громадянами англійською мовою на шляху до членства в ЄС.

Дитина з ООП – це особа віком до 18 років, яка потребує додаткової підтримки в освітньому процесі. До цієї категорії можуть належати: діти з інвалідністю, діти з родин, що опинилися у складних життєвих обставинах, безпритульні діти, діти, які живуть із ВІЛ/СНІД, діти-сироти, діти з особливостями навчання, зокрема з дислексією (труднощі в читанні), дисграфією (труднощі в письмі) чи дискалькулією (труднощі з математичними діями); діти, позбавлені батьківського піклування; інші категорії дітей, що потребують додаткових освітніх ресурсів і підтримки. Дитина, яка тимчасово випала з навчального процесу через хворобу чи інші обставини, також може бути визнана дитиною з ООП, оскільки потребує додаткового часу й допомоги, щоб наздогнати своїх однолітків.

Засади інклюзивної освіти визначено такими впливовими міжнародними організаціями як ЮНЕСКО, Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), Світовий Банк, Комітет із прав осіб з інвалідністю ООН, Програма Європейського Союзу Еразмус+ тощо.

Серед 17-ти Цілей сталого розвитку 2015–2030, ухвалених у 2015 році Організацією Об'єднаних Націй, знаходимо ціль 4 “Якість освіти”, яка досягається через інклюзивні практики, зокрема шляхом визнання та усвідомлення багатоманітності учнів у таких сферах, як мовне походження, когнітивні, академічні та фізичні здібності, соціальне походження, інвалідність, вік, поведінкові відмінності, стать, раса та етнічна приналежність, сексуальна орієнтація, релігійні переконання.

Варто наголосити, що авторка статті розглядає термін “діти з ООП” шляхом визнання та усвідомлення багатоманітності не лише учнів з обмеженими можливостями, порушеннями психофізичного розвитку чи з інвалідністю відповідно до встановлених державою п'яти рівнів підтримки учнів [4], а й учнів, які мають порушення поведінки, учнів з іншого культурного та мовного середовища, та тих, яких незалежно причини зараховують до групи ризику, обдарованих дітей.

2. Літературний огляд

Вперше термін “діти з ООП” був використаний у 1978 році у Великій Британії в доповіді Мері Уорнок, голови Комітету з питань освіти дітей та молоді з інвалідністю в контексті осіб з інвалідністю. Поступово це поняття почало охоплювати й інші категорії дітей [5]. Нині термін «особливі потреби» використовується щодо осіб, чия соціальна, фізична або емоційна особливість потребує спеціальної уваги і послуг та яким надається можливість розвинути свій потенціал, у тому числі й освітній, на чому наголошує Дж. Лефранк [6].

Але передусім розглянемо базові поняття, якими нині оперує сучасна галузь освіти у контексті інклюзивного навчання. Отже, інклюзія (лат. *includo* – заключаю, включаю) трактується як процес активного включення в суспільні стосунки всіх громадян,

незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних, національних та інших особливостей [7], а інклюзивне освітнє середовище виступає як сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей [1].

Наукові розвідки і дослідження, якими послуговуємося, закладають основи створення інклюзивного освітнього середовища на уроках англійської мови. Зокрема дослідники Юрій Бойчук та Олена Казачінер визначили, що під час занять з іноземної мови з дітьми з ООП в початкових класах для педагога пріоритетним стає завдання розвитку мислення, пам'яті, мовлення, активізації пізнавальної діяльності, збагачення дитини знаннями про навколишній світ тощо [8]. Подальше дослідження Олени Казачінер було зосереджено на визначенні низки спеціальних професійних умінь учителя для створення інклюзивного освітнього середовища на заняттях з іноземної мови для різних категорій дітей з особливостями психофізичного розвитку: враховування особливостей оволодіння мовним матеріалом, розроблення етапів проведення занять з іноземної мови; застосовування адаптації та модифікації матеріалів і завдань з іноземної мови; використання елементів інклюзивних практик на заняттях з іноземної мови тощо [9].

Філ Декстер, відомий фахівець Британської Ради, який працює у галузі ООП, рівності, багатоманітності та інклюзії у сфері професійного розвитку вчителів англійської мови, розробив підхід, який демонструє десять аспектів інклюзивних практик:

- 1) заохочуйте та відзначаєте багатоманітність;
- 2) визначайте чіткі, досяжні та вимірювані результати навчання;
- 3) починайте з того, що вже відомо, і посилайтесь на те, що вже відомо;
- 4) усуньте безлад (прибрати все, що заважає сприйняттю учнями навчального матеріалу);
- 5) моделюйте навчання та викладання (забезпечення простору для дослідження та навчання);
- 6) урізноманітнюйте завдання для учнів і створюйте умови для їхнього самостійного вибору;
- 7) плануєте та забезпечуйте доступність, потреби у доступі та залучення до навчання;
- 8) використовуйте мультисенсорні та мультимодальні підходи;
- 9) забезпечте належний простір для самовираження учнів;
- 10) включіть оцінювання для навчання, а не оцінювання навчання [10].

У професійному стандарті “Вчитель закладу загальної середньої освіти” визначено окрему трудову функцію “Участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища”, яка визначається наявністю інклюзивної компетентності за такими блоками:

В1.1. Здатність створювати умови, які забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища;

В1.2. Здатність до педагогічної підтримки осіб з ООП;

В1.3. Здатність забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного здобувача освіти з урахуванням вікових та інших індивідуальних особливостей. Кожний блок деталізовано описом знань, умінь та навичок, комунікацією, відповідальністю і автономією [11].

Проте практика засвідчує, що вчителі з досвідом роботи можуть мати загальне розуміння того, що таке інклюзія, але водночас вони можуть відчувати труднощі, невпевненість або просто брак навичок, коли працюють з учнями, у яких фахівцями була діагностована приналежність до тієї чи іншої категорії дитини з ООП.

Саме тому деталізація трудової функції потребує подальшого напрацювання у предметних галузях, зокрема навчання іноземних мов (англійської), а особливо в умовах Нової української школи.

3. Мета та завдання дослідження

Мета статті – дослідити шляхи впровадження універсального дизайну та штучного інтелекту в навчання англійської мови в умовах інклюзивного освітнього середовища Нової української школи.

Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань:

1) вивчити можливості концепції універсального дизайну в організації навчального процесу, зокрема навчання англійської мови в умовах інклюзивного освітнього середовища;

2) дослідити потенціал штучного інтелекту з метою адаптації завдань з підручників англійської мови Нової української школи в умовах інклюзивного освітнього середовища;

3) сформулювати методичні рекомендації щодо планування уроку та виконання вправ з англійської мови в умовах інклюзивного освітнього середовища.

4. Матеріали і методи

У цьому дослідженні застосовано комплексний підхід, що охоплює як теоретичний, так і практичний аналіз. Основу роботи склали наукові джерела, методичні матеріали та рекомендації, статистичні дані, нормативно-правові документи, у яких окреслено питання інклюзивної освіти та підтримки дітей з особливими освітніми потребами. Також до дослідження було залучено інструмент штучного інтелекту LUDIA та підручники з англійської мови Нової української школи.

5. Результати дослідження та їх обговорення

Універсальний дизайн у сфері освіти, визначений Законом України про освіту [1], – це дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм і послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну. Зокрема універсальний дизайн охоплює такі питання освітнього процесу як навчальні плани та програми, методи навчання, оцінювання результатів навчання дітей з ООП. Універсальний дизайн для навчання:

– формує філософію освіти, освітнього процесу, середовища, яке враховує потреби всіх користувачів;

– змінює стереотипи і підходи до навчання;

– визнає право кожної дитини на освіту без будь-яких розмежувань;

– змінює освітній процес і середовище, а не учня;

– підтримує міждисциплінарний підхід за участі широкого кола фахівців;

– підтримує гнучкість програм, різні навчальні методики і проведення відповідного оцінювання, зважаючи на різноманіття потреб учнів і підготовки їх до опанування матеріалу;

– вимагає від учителів, адміністрацій шкіл, фахівців розуміння того, яким чином краще інтегрувати нові навчальні методики, допоміжні технології в практику і щоденне функціонування закладу освіти;

– не є «розміром, який пасує всім», «не панацея»;

– насамперед, це гнучкість і пошук альтернативних рішень;

– процес, який підтримує усіх учнів, які навчаються у закладі освіти [12].

Метою нової редакції Рекомендацій з універсального дизайну в організації навчального процесу 3.0. (від 29 липня 2024 року) є розвиток агентності учнів, їх цілеспрямованості та рефлексивності, винахідливості, стратегічного мислення та орієнтованості на дії, що і посилює подолання когнітивних, фізичних, соціальних бар'єрів у розробці навчання тієї чи іншої навчальної дисципліни, зокрема англійської мови, у закладах загальної середньої освіти.

Спробуємо описати структуру нової редакції Рекомендацій з універсального дизайну в організації навчального процесу (далі – РУД), покликаних відповідати вимогам інклюзивного освітнього середовища. Три основні блоки РУД вертикально алгоритмізовано відповідно до способів *представлення* (1–3), *дій та вираження* (4–6), *залучення* (7–9) з горизонтальними складниками «доступ – підтримка – виконавча функція». Способи *представлення* експлікуються через можливості сприйняття, мовного та символічного вираження, здобуття знань; *дій та вираження* – можливості взаємодії, вираження та комунікації, побудову стратегій; *залучення* – через можливості заохочення інтересів та ідентичності, підтримки зусиль та наполегливості, емоційної спроможності.

Відповідно до засад РУД, важливо визнати, що бар'єри можуть завадити дитині з ООП виконати завдання нарівні з однолітками. Ці бар'єри часто виникають через невідповідність між навчальними цілями, досвідом та індивідуальними потребами учнів. РУД допомагають добирати ті способи та можливості, які максимально задовільнятимуть ООП здобувачів ЗЗСО на уроках англійської мови.

У межах запропонованого дослідження було зроблено спробу залучити потенціал штучного інтелекту для інклюзивного навчання, адаптованого до РУД. Таким інструментом є LUDIA (UDL + AI): Universal Design for Learning + Artificial Intelligence [13], розроб-

лений освітянами для освітян безкоштовний чат-бот, завданням якого є визначення та зменшення бар'єрів у навчанні для підтримки усіх учнів згідно з РУД.

Розглянемо шкалу кореляцій освітніх очікувань [5] та зробимо спробу з використанням LUDIA адаптувати завдання з англійської мови до способів

та можливостей навчання учнів з ООП базової середньої освіти Нової української школи:

1) Чи може дитина з ООП виконати це завдання на рівні з іншими дітьми? Якщо ні, то необхідно визначити потенційні бар'єри, які заважатимуть успішному виконанню граматичної вправи 3 (рис. 1).

Complete the sentences. Use the Future *be going to* of the verbs in the box.

stay have help watch get not come

1. A: Hey, guess what! My dad _____ me a new computer!
B: _____ it _____ a wireless keyboard and mouse?
A: Of course!

2. A: Are these tickets for the tennis match?
B: Yes, my brother and I _____ the match together tonight. What about you?

A: No, I _____ at home. I might watch it on TV.

3. A: Jane _____ camping with us.
B: Why not?
A: Her parents are painting their house and she _____ them.

Рис. 1. Вправа, спрямована на формування граматичних навичок з англійської мови здобувачів ЗЗСО 6-ого року навчання [14]

LUDIA визначила такі бар'єри:

а) розуміння мови: завдання вимагає розуміння структури майбутнього часу, що може бути складним для деяких здобувачів через труднощі з мовним сприйняттям;

б) труднощі з читанням: здобувачі, які мають складнощі із рецептивними навичками читання, не мають здатності швидко розуміти текст та ефективно виконувати завдання;

в) обмежена активність: якщо завдання не пов'язане з інтересами чи досвідом здобувачів, мотивація та залученість можуть бути низькими.

Пропозиції LUDIA щодо комплексної мінімізації впливу потенційних бар'єрів, які можуть мати учні з ООП у процесі виконання вправи 3 на основі рекомендацій РУД:

а) оптимізація мови та символів через блок мовного та символічного вираження (2.1) РУД на етапі представлення шляхом підтримки: тлумачення робочої лексики, граматичних термінів та мовних структур. Наприклад, презентувати глосарій термінів і візуальну підтримку для таких дієслів, як “stay”, “have”, “watch”, “get”, and “come”. Рекомендовано також використовувати зображення або піктограми

поряд з кожним дієсловом, щоб покращити розуміння;

б) використання різних способів залучення здобувачів до виконання завдання через блок підтримки зусиль та наполегливості шляхом оптимізації складності та підтримки (8.2). Наприклад, презентувати завдання за допомогою відео або інтерактивної гри, яка моделює використання майбутнього часу в реальних життєвих ситуаціях. Такий підхід може забезпечити більш доступне навчання та водночас сприяти підвищенню відчуття причетності до спільноти класу;

в) сприяння співпраці, взаємній підтримці та співнавчанню (8.3). Наприклад, об'єднати здобувачів у пари для спільної роботи над завданням, щоб вони могли обговорювати та обмінюватися ідеями. Така співпраця може допомогти учням з ООП, які не можуть впоратися самостійно, забезпечити сприятливе навчальне середовище.

2) Чи може дитина з ООП виконати це завдання, але з очікуваною адаптацією? Якщо ні, то необхідно визначити потенційні бар'єри, які заважатимуть успішному виконанню вправ 1 та 2 (рис. 2), спрямованих на розвиток навичок аудіювання.

LISTENING

85 1 Listen to a boy speaking to his friend Nadia. What does he want Nadia to do?

85 2 In pairs, practise saying these dates, prices, numbers and times. Write some more and test a partner. Then listen and complete the notes.

3rd July	28th June	£8.50	£2.50
74	89	2 o'clock	11.30 a.m.

SPEAKING

STREET FOOD FESTIVAL

1 Date: 28th and 29th _____

2 Website: www. _____ .com

3 Ticket prices: Adults: £10. Under 16s: £ _____

4 Times: _____ a.m. to midnight

5 Address: Market Square on _____ Avenue

6 How to get there: Bus number _____ or _____

Рис. 2. Вправи, спрямовані на формування навичок аудіювання здобувачів ЗЗСО 6-ого року навчання [15]

LUDIA ідентифікує такі перешкоди у навчанні учнів з ООП:

а) сприйняття на слух: завдання передбачає аудіювання, що може бути складним для учнів з вадами слуху або труднощами мовного сприйняття;

б) складність мови: лексика, що використовується у завданні, може бути складною для деяких учнів, особливо з різним мовним досвідом;

в) соціальна взаємодія: робота в парі може бути складною для учнів, які мають проблеми з соціальними навичками або страждають від тривожності.

Ось так LUDIA з частковою адаптацією авторки дослідження визначає пропозиції щодо комплексної мінімізації впливу потенційних бар'єрів, які можуть мати учні з ООП у процесі виконання вправи 1 та вправи 2 (рис. 2) на основі рекомендацій РУД:

а) забезпечення кількох способів представлення навчального матеріалу шляхом роз'яснення глосарію, системи позначень та мовних структур (2.1). Наприклад, заздалегідь навчити (pre-teach) базову лексику вправи, пов'язану із завданням (наприклад, “dates”, “prices”, “times”), використовуючи наочність та контекстуальні приклади. Це до-

поможе учням з ООП краще зрозуміти матеріал для аудіювання;

б) гнучке групування учнів та їх підтримка сприятиме співпраці, взаємній підтримці та співнавчанню (8.3). Наприклад: дозволити учням працювати з партнером на власний вибір або в малих групах, переконавшись, що вони почуваються комфортно, а надання рольових карток з підказками може допомогти спрямувати їхню взаємодію та зменшити тривожність;

в) використання допоміжних технологій задля забезпечення доступу до адаптованих матеріалів та допоміжних технологій та інструментів (4.2). Наприклад, використання аудіозаписів завдань для аудіювання з метою їх відтворення учнями з ООП за потреби. Крім того, надання письмової транскрипції аудіозапису допоможе учням з ООП стежити за ходом аудіювання та покращити його розуміння.

3) Чи може учень з ООП виконати це завдання з адаптацією очікуваних результатів і за допомогою дидактичного матеріалу? Якщо ні, то необхідно визначити потенційні бар'єри, які заважатимуть успішному виконанню вправи 3 (рис. 3), спрямованої на розвиток лексичних навичок.

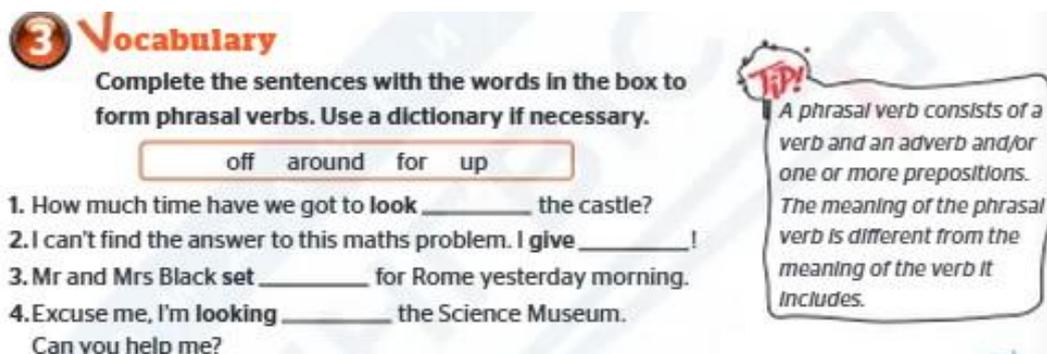

Рис. 3. Вправа, спрямована на формування лексичних навичок здобувачів ЗЗСО 7-ого року навчання [16]

LUDIA визначає такі бар'єри з незначними доповненнями авторки статті:

а) розуміння фразових дієслів: учні з ООП можуть мати труднощі з розумінням значення фразових дієслів, які часто є складними за своїм структурним та змістовим наповненням;

б) рівень володіння мовою: учням з різними мовними здібностями може бути складно визначити правильні прийменники для логічного завершення речень;

в) використання словника: умова використання словника може здатися складною для деяких учнів, особливо для тих, хто має труднощі з читанням.

Пропозиції чат-боту LUDIA з незначними доповненнями авторки дослідження щодо комплексної мінімізації впливу потенційних бар'єрів, які можуть мати учні з ООП у процесі виконання вправи 3 (рис. 3) на основі рекомендацій РУД, є такими:

а) забезпечення кількох способів представлення навчального матеріалу з метою ефективного роз'яснення лексики та мовних структур (2.1): перед початком виконання завдання продемонструвати фразові дієслова, використовуючи візуальний супро-

від або приклади в контексті та/або створити наочну схему, яка ілюструє найпоширеніші фразові дієслова за допомогою зображень, щоб допомогти учням з ООП зрозуміти їх значення;

б) використання дидактичних матеріалів з метою забезпечення оптимального доступу до навчальних матеріалів, допоміжних технологій та інструментів (4.2). Наприклад, підготувати спрощений список фразових дієслів з тлумаченнями та прикладами речень, які можуть слугувати в ролі довідника та/або використовувати інтерактивні цифрові інструменти, платформи (Slido, Mentimeter, WordWall, Padlet, Quizlet тощо), які дозволять учням з ООП працювати з лексикою за допомогою розроблених завдань, ігор або вікторин;

в) адаптація формату завдання шляхом пояснення значення та призначення цілей (8.1). Наприклад, замість того, щоб вимагати від учнів самостійно заповнювати всі речення, варто запропонувати їм спільну групову роботу, у процесі виконання якої вони зможуть разом обговорювати і вибирати правильні фразові дієслова. Рекомендується надати учням з ООП приклади речень, щоб спрямувати їхнє мислен-

ня та зменшити когнітивне навантаження. Завдяки таким адаптаційним діям учні з ООП можуть успішно впоратися із завданням. Однак, якщо вони продовжують відчувати труднощі, варто застосувати альтернативні стратегії, зокрема спростити завдання: замість того, щоб завершувати речення, учні можуть підібрати фразові дієслова до їхніх значень (matching) або спочатку використати їх в усних реченнях як зразки. Важливим також буде і надання індивідуальної допомоги у процесі виконання завдання, що допоможе учням впоратися з труднощами у режимі реального часу.

Дослідження не вичерпує усіх аспектів розглянутої проблематики. Подальшого вивчення потребують як питання формування усіх рецептивних та репродуктивних навичок у призмі розвитку іншомовної комунікативної компетентності учнів з ООП, так і у раціональності добору мультисенсорних вправ та мультимодальних ресурсів, зокрема запропонованих засобами штучного інтелекту.

6. Висновки

1. Концепція універсального дизайну в організації навчання англійської мови в умовах інклюзивного освітнього середовища є тим значущим інструментом, який алгоритмізує застосування адаптацій та модифікацій навчального матеріалу базової середньої освіти НУШ. Зокрема, через адаптацію змісту навчальної дисципліни “Англійська мова”, зміну методів і способів навчання, рівень складності завдань з урахуванням потреб учнів з ООП та модифікацію її змісту з урахуванням зміни загального обсягу навчального навантаження та очікуваних результатів навчання. Застосування адаптацій та модифікацій змісту навчального предмета “Англійська мова” за допомогою РУД має здійснюватись відповідно до п'яти рівнів підтримки учнів з ООП, тобто обсягу тимчасової або постійної підтримки учнів в освітньому процесі відповідно до їх особливих освітніх потреб, що надається в закладі освіти. Імплементация парадигми “концепція універсального дизайну та її рекомендації – адаптація та/або модифікація” в умовах інклюзивного освітнього середовища сприятиме ефективному навчанню англійської мови через множинні способи представлення навчального матеріалу, множинні способи демонстрації набутих знань, навичок та вмій, множинні способи залучення учнів з ООП до навчального процесу, що корелюватиме із дескрипторами рівнів володіння англійською мовою згідно з The Common European Framework of Reference for Languages (2020) відповідно до можливостей учнів з ООП.

2. Інструменти штучного інтелекту, який так стрімко увірвався в освітній простір, можуть виконувати дорадчу функцію для вчителя, адже швидко і якісно пропонують шляхи подолання тих бар'єрів, які мають учні з ООП у процесі формування комунікативної компетентності з англійської мови, зокрема на етапах виконання вправ, спрямованих на формування рецептивних та продуктивних навичок та вмій. Звичайно, запропоновані рішення чаб-ботом LUDIA потребують остаточної адаптації вчителем до контексту класу, індивідуальних потреб учня з ООП, зокрема з порушеннями психофізичного розвитку, про

які відомо лише учителю, однак використання цього інструменту має право на життя в освітньому середовищі учителів англійської мови, адже виконуватиме дорадчу та просвітницьку функцію, для тих учителів, які мають прогалини через брак знань та досвіду співпраці з учнями з ООП.

3. Аналіз шкали кореляцій освітніх очікувань за трьома позиціями з частковою адаптацією пропозицій LUDIA у процесі навчання учнів з ООП базової середньої освіти Нової української школи на прикладі виконання вправ підручників дозволяє сформулювати такі методичні рекомендації щодо планування уроку та виконання вправ з англійської мови в умовах інклюзивного освітнього середовища:

– усі проаналізовані вправи підручників англійської мови Нової української школи демонструють ознаки комунікативного підходу у навчанні (Communicative Language Teaching), який гармонійно лягає в матрицю інклюзивного навчання англійської мови та демонструє техніки, орієнтовані на учнів: спілкування між учнями, сприяння співпраці та взаємодії;

– урахування багатоманітності учнів має здійснюватись на етапі планування та проведення уроку в класі з системною рефлексією вчителем його/її інклюзивних рішень;

– вибір методів та прийомів, добір навчальних матеріалів мають ґрунтуватись на мультисенсорності вправ та мультимодальності ресурсів, які відображають і заохочують багатоманітність у класі; використання мобільних додатків та онлайн-ресурсів з вивчення англійської мови, а також різноманітних цифрових інструментів, під наглядом учителя на уроці сприяють корекції і розвитку дітей з порушеннями психофізичного розвитку, виводять процес навчання на новий рівень, візуалізують інформацію та полегшують її засвоєння;

– надання можливості учням демонструвати свій мовний та мовленнєвий прогрес в різних форматах із супроводом конструктивного зворотного зв'язку та зосередження уваги лише на декількох аспектах розвитку іншомовної комунікативної компетентності, наприклад граматичні навички, лексичні навички, навички аудіювання тощо;

– учителям англійської мови важливо так укладати зміст навчальних матеріалів, домашніх завдань, дискусій під час навчальних занять, аби не створювати додаткових травматичних ситуацій для учнів з ООП;

– важливо, щоб вчителі англійської мови були підготовлені та володіли необхідними навичками для максимального використання потенціалу дуже розмаїтих за складом класів шляхом імплементации принципів диференційованого навчання: відповідні види завдань, гнучкий поділ на групи, постійне оцінювання та коригування викладання.

Конфлікт інтересів

Авторка декларує, що не має конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в даній статті.

Фінансування

Дослідження проводилось без фінансової підтримки.

Доступність даних

Рукопис не має пов'язаних даних

Використання засобів штучного інтелекту

Було використано Чат-бот LUDIA, що в свою чергу використовує GPT-4o-mini, модель на базі OpenAI.

За допомогою чат-боту LUDIA було зроблено спробу адаптації завдань з англійської мови до способів та можливостей навчання учнів з ООП базової середньої освіти Нової української школи у відповідності до шкали кореляцій освітніх очікувань. Чат-боту було запропоновано вправи на формування лексичних та граматичних навичок, навичок аудіювання з метою визначення бар'єрів до їх виконання здобувачами ЗЗСО з ООП та шляхів мінімізації бар'єрів у відповідності до РУД у процесі виконання таких вправ.

Результати, надані чат-ботом LUDIA, корелюють із РУД, які презентують універсалії процесу навчання згідно зі способами *представлення* (1-3), *дій та вираження* (4-6), *залучення* (7-9) по вертикалі та з горизонтальними складниками «доступ – підтримка – виконавча функція». Алгоритмізація чат-боту у відповідності до РУД раціонально деталізує процес виконання вправи та розширює діапазон дій учителя та учня із урахуванням ООП та носить рекомендаційний характер.

Результат, наданий чат-ботом, підтвердив можливість його використання у формі дорадчої та просвітницької функції, для тих учителів, які мають прогалини через брак знань та досвіду співпраці з учнями з ООП та доцільність його використання з метою імплементації принципів диференційованого навчання.

Внесок авторів

Сторчова Тетяна Володимирівна: концептуалізація, методологія, перевірка, формальний аналіз, написання – підготовка чернетки, написання – редагування, візуалізація, залучення фінансування.

Література

1. Про освіту (2017). Закон України № 2145-VIII. 05.09.2017. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Статистичні дані МОН України станом на 01.01.2025 (2025). Міністерство освіти і науки України. Available at: <https://mon.gov.ua/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani>
3. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти (2020). Постанова Кабінету Міністрів України № 898. 30.09.2020. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
4. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти (2021). Постанова Кабінету Міністрів України № 957. 15.09.2021. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>
5. Порошенко, М. А. (2019). Інклюзивна освіта. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 300.
6. Lefrançois, Guy R (1995). Psychological theories and human learning: Kro's report (3rd ed.). London: Brooks/Cole Publishing Company, 366.
7. Бондаря, В. І., Синьова, В. М. (Ред.) (2011). Дефектологічний словник. Київ: «МП Леся», 528.
8. Бойчук, Ю., Казачінер, О. (2018). Створення інклюзивного освітнього середовища на уроках іноземної (англійської) мови в початковій школі. Гірська школа українських Карпат: наукове фахове видання з педагогічних наук, 18, 154–158. <https://doi.org/10.15330/msuc.2018.18.154-158>
9. Казачінер, О. (2019). Створення вчителем інклюзивного освітнього середовища на заняттях з іноземної мови. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи, 1, 20–29. <https://doi.org/10.32405/2413-4139-2019-1-20-29>
10. Dexter, P. (2022). How can teachers be supported in addressing the challenges associated with teaching English to learners with special educational needs and disabilities? British Council: Teacher Development: «How to» guide, 28.
11. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024). Наказ Міністерства освіти і науки України № 1225. 29.08.2024. Available at: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>
12. Школа для кожного (2015). Київ, 60.
13. LUDIA (UDL + AI): Universal Design for Learning + Artificial Intelligence. Available at: <https://poe.com/ludia>
14. Мітчелл, Г. К., Малкогіанні, М. (2023). Англійська мова (6-ий рік навчання): підручник для 6 класу закладів загальної середньої освіти (з аудіосупроводом). Київ: Видавництво «Лінгвіст», 144.
15. Коста, Д., Вільямс, М. (2023). Англійська мова (6-ий рік навчання). Київ: Видавництво «Лінгвіст», 160.
16. Мітчелл, Г. К., Малкогіанні, М. (2024). Англійська мова (7-ий рік навчання). Київ: Видавництво «Лінгвіст», 168.

Received 13.09.2025

Received in revised form 18.10.2025

Accepted 09.11.2025

Published 30.12.2025

Тетяна Володимирівна Сторчова, кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра англійської мови, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, Україна, 32300

E-mail: storchova.tetyana@kpmu.edu.ua